



Foto: Stockphoto

## Ord från redaktionen

**Britta Blomberg**

Redaktionen

Leken och lekfullheten fanns tidigare som ett naturligt inslag i terapier med barn. Den var ibland glädjefull, men ännu vanligare var det ”den allvar-samma leken”. Det var barnets terapeutiska arbete. Ibland grym, i andra sammanhang skräckinjagande. Ibland solitär och terapeuten blev utesluten. Ibland indragen i något som inte var så tilltalande, men ändå var den unges genuina uttryckssätt. Och det är ju just i de genuina uttrycken som det terapeutiska mötet kan börja. Även ungdomar behövde inte sällan hjälp att få tag i lekfullhet och kreativitet. Att fördjupa sig och uppehålla sig vid den unges uttalade utsagor om sitt psykiska lidande är förvisso centralt, men i dagens psykiatriskt styrda psykoterapier har sådana inriktningar kommit att dominera allt oftare. Att utvärdera sitt lidande på skattningsskalor kan hjälpa. Men de erfarenheter vi psykoterapeuter i redaktionen har, pekar också på vikten av att finna andra vägar till att uppnå psykisk förändring.

Vi har därför valt att ägna ytterligare ett nummer av Mellanrummet åt temat *Lek och kreativitet i barn- och ungdomspsykioterapi*. För en introduktion till temat hänvisar vi till det Ord från Redaktionen som Susanna Billström skrev i nr 32, där hon belyser ämnet lekfullhet. Den finns på Mellanrummets hemsida under *Tidigare nummer*. Hon skriver bland annat att:

”Leken och kreativiteten är central genom hela livet och kan ta sig många olika yttringar och leka kan man göra på många olika sätt: ensam eller tillsammans med andra, med leksaker i den yttre världen eller med sina tankar i sitt eget inre. Konst och vetenskap drivs också av kreativitet och är på så sätt ofta vuxnas sätt att fortsätta leka. Då kreativiteten tystnar, författaren inte kan skriva, målaren inte måla, musikern inte kan spela och barnet inte kan leka uppstår lidande. Att

hjälpa barn som inte kan leka eller använda leken i utvecklingens syfte är en central uppgift för barnpsykoterapeuter.”

Jag skrev en artikel i Mellanrummet (nr 29, 2013) där flera kliniska vinjetter presenterades. En av dem gällde en liten pojke som varit utsatt för övergrepp i förskolan av en anställd som visade sig vara pedofil. I exemplet framgår det att:

”Polisutredning var gjord och förövaren omhändertagen. Barnet erbjöds en samtalsbehandling för att ”bearbeta” det inträffade. Redan vid första terapitimmen avbröt pojken terapeuten när hon förde händelsen på tal. ”Jag haaar pratat om det – nu vill jag leka”. Och vad handlade leken om? Jo, han ordnade staket efter staket som inte höll, utan ”övergrepp” från yttre krafter demolerade staketet och trängde in i den sandlådebild han byggt. Men nu kunde han be terapeuten om hjälp att hålla i staketet genom att, som han uttryckte det: ”förstärk dom!”.”

Också det här exemplet visar på den läkande kraft som leken kan få om en psykoterapeut finns med i gestaltungsprocessen och på ett varsamt sätt kan föra den i riktning mot en bearbetning av den unges problematik.

Att som psykoterapeut också arbeta i en redaktion för en tidskrift som har som mål att sprida kunskap och inspiration om ämnet psykoterapi är onekligen en lekfull och kreativ process. Vi förvånas inför varje nytt nummer över att det tomma ark som vi utgår ifrån, och kallar för Preliminär Disposition, så snabbt fylls av kreativa uppslag. Inte sällan har förslag på artiklar kommit från läsare. Andra sänder själva in manus till redaktionen som vi sedan bearbetar. Det är onekligen ett kreativt ”mellanrum” att mötas över, där ett *potential space* utgör vårt arbetssätt. Men för att kunna skapa och upprätthålla ett sådant ”lekområde” krävs yttre ramar och ett hållande. En helt nödvändig del är

därför det stora arbete som vår webmaster, leg psykolog och leg psykoterapeut Magnus Bjurhammar, lägger ned på vår hemsida och på den slutgiltiga layouten av alla manus vi sänder till honom.

En annan nödvändig ramfaktor utgörs av en tillhörighet, såväl för ekonomi som för ansvarig utgivare. När tidskriften Mellanrummet utkom med sitt första nummer 1999 hade ett flerårigt förarbete skett (mer att läsa om detta finns på Mellanrummets hemsida). En vänförening ansvarade för dessa yttre ramar inom vilka redaktionen kunde skapa och redigera intresseväckande artiklar. Från 2011 övertog Föreningen för barn- och ungdomspsykoterapeuter ([www.enigma.se/fbup](http://www.enigma.se/fbup)) med säte i Stockholm, de administrativa uppgifterna och ansvarsfrågorna. Detta samarbete har fungerat utomordentligt bra för oss i redaktionen och underlättat vårt arbete. Dessvärre har vi nyligen fått veta att denna förening sannolikt kommer att upphöra under kommande år. Även Föreningen för psykodynamisk psykoterapi för barn och ungdom (ppbu) i västra Sverige står inför en trolig nedläggning. Orsakerna är sviktande aktivitet från medlemmarna, trots att antalet medlemmar i båda föreningarna inte nämnvärt har minskat. Varför det blivit så har säkerligen många förklaringsgrunder. En är den ökade tidspressen för många offentligt anställda som gör att orken att delta på medlemsmöten tryter. En kanske ännu viktigare anledning är att förutsättningarna för att bedriva psykodynamiskt inriktad psykoterapi för unga har begränsats kraftigt. Vad vi säkert vet är dock att verksamma kliniker har ett stort engagemang för att genuint möta barn och unga där de psykologiskt befinner sig, och behöver få vara kreativa i sådana psykoterapeutiska möten. När det här numret nu sammanställs så vet vi i redaktionen att vi vill fortsätta att vara ett ”mellanrum” mellan er skribenter, redaktionen och er läsare. Vi avser därför att fortsätta utgivandet av tidskriften.

Till detta nummer har två av redaktionen medlemmar fått den stora glädjen av en pratstund med Lennart Helsing, nestor bland svenska barnboksförfattare. *Chester Larsson*, barn- och ungdomspsykiater och leg psykoterapeut, inspirerades under intervjun och associerar i sin artikel till vad lek kan vara för oss människor och varför vi behöver den.

*Maria Östling* är leg psykolog och fotograf. I artikeln "I Shakespeares sällskap" utgår hon från sina erfarenheter av när hon som ung tonåring deltog i ett kulturprojekt under ledning av Donya Feuer, koreograf, teater- och filmregissör. Ungdomsensemblen "Will's Company" träffades regelbundet på Dramaten för att läsa, tolka och arbeta sceniskt med Shakespeares texter på originalspråk. Ensemblen turnerade i skolor i Stockholmsområdet, där samspelet mellan skådespelare/de som stod på scenen och (ungdoms-)publiken var ett centralt inslag. Maria Östling gör utifrån dessa erfarenheter ett resonemang kring kulturens, lekens och kreativitetens betydelse för ungdomars psykologiska utvecklingsprocess.

*Britta Blomberg*, redaktionsmedlem, leg psykolog och leg psykoterapeut har inspirerats av en nyutgivna bok om William Shakespeare och vad han har att lära oss psykoterapeuter. Utifrån bokens innehåll associerar hon – inom ett lekrområde – till egna erfarenheter av att arbeta som psykoterapeut. Vi har valt att inte se detta bidrag som en bokanmälan utan som en artikel bland de andra i detta nummer.

*Per Nerdrum* skriver i sin artikel "Fra grandiositet til gjensidighet" om en psykoterapi med en narcissistiskt störd pojke. Författaren är upptagen av att det har varit alltför lite fokus på om psykodynamisk psykoterapi är "verksam" – eftersom ingen har försökt att evidensbasera att det faktiskt är verkningsfullt. Han beskriver tämligen ingående hur terapin med pojken förlöpte under flera år. När man har ett sådant omfattande material kan man tolka det med begrepp från teori och sammanhållande klinisk verksamhet och teori över tid. Då kan

man se om det kommer fram något som kan sprida ljus över möjliga verkningsfulla mekanismer. Sådant kan också vara ett bidrag till evidensbaserad av psykodynamisk terapi. I detta fall blev barnet betydligt bättre genom terapin.

*Kristoffer Høiland* är psykolog med specialitet inom klinisk barn- och ungdomspsykologi. Han funderar i sin artikel över hur vi kan arbeta terapeutiskt med barn som varit utsatta för omfattande omsorgssvikt och relationella trauman, när barnet inte har ord för att beskriva sina upplevelser, tankar och känslor. Han belyser dessa så viktiga frågor med hjälp av intersubjektiva modeller och nyare psykodynamisk teori. Han ger oss också en klinisk illustration från sitt arbete i lekterapirummet med en pojke som hade sådana svårigheter.

*Jennie Gärderup Richard* är psykologspecialist och arbetar vid Nic Waals Institutt, Ungdomsseksjon i Oslo. Hon beskriver hur metoden "Tejping" kan användas i terapeutiska och utredande samtal med barn, ungdomar och vuxna.

Som alltid har vi också en Brief report. Den här gången får vi följa med till EFPP-konferensen i Berlin 2015, *Beyond Babel? On sameness and otherness*, varifrån Rebecca Metzger och Emilie Tamm, båda leg psykoterapeuter, rapporterar.

Likaså finns som alltid några bokanmälningar av aktuell nyutkommen litteratur.

Vi önskar er alla många kreativa uppslag utifrån de intressanta artiklar vi har fått in till detta nummer och hoppas att länken mellan psykoterapeutisk teknik och kreativitet alltid ska kunna få bestå även i den framtid som nu präglas av så mycket oro i omvärlden.



Foto: Christian Saltas

### Efterskrift

När det var dags att lägga ut alla manus på nätet i det här numret av Mellanrummet, nåddes vi av beskedet att Lennart Hellsing avlidit den 25 november, 96 år gammal.

Han började sin gärning som barnboksförfattare redan 1945 med boken *Katten blåser i silverhorn* och har sedan dess glatt och förundrat generationer av unga och gamla läsare, år efter år, med ny-skrivna böcker. 1963 skrev han boken *Tankar om barnlitteraturen* (ny utg. 1999). Han verkade också som översättare och kritiker och, som vi kan läsa i artikeln som Mellanrummet nu publicerar, också som grundare av Svenska Barnboksinstitutet. Han var verksam i dess styrelse från starten 1965 till 2005 – han var då 86 år gammal, men fortsatte att skriva artiklar och böcker. Den sista bok han skrev, *Skor*, med illustrationer av Fibben Hald, publicerades 2014. Lennart Hellsing spred i sin stora produktion intresset för barns behov av text och bild liksom deras behov av musik, rörelse och dans. Många av oss äldre i redaktionen kommer alltid att minnas hans grammofonskivor – Snurrskivorna – som han själv producerade. Hans visor, underfundiga rim och ramsor spreds i musikhäftan i barnträdgårdar, daghem, förskolor och skolor till generation efter generation av barn. Många kända konstnärer och musiker samarbetade med honom så att text, bild och musik gifte sig på det mest förunderliga och finurliga sätt. Få kunde som han leka med ord, rim och associationer.

Lennart Hellsing förmedlade en osentimental inställning till döden. 2012 gav han ut boken *Lunch*

*på Klara kyrkogård* inspirerad av utsikten från hans eget fönster. Han lät kända stockholmsprofiler stiga upp ur sina gravar och mötas av nutidens dofter av hamburgare, pizza, sushi och öl. Cajsa Warg förfasade sig vid åsynen och dofterna av den nya maten och om Carl Mikael skrev Hellsing:

”Bellman kände sig smått kallad  
till ett senkommet kalas.  
Avstod artigt ”Dagens sallad”  
inte däremot ett glas.”

Boken avslutas med hamrandet på pärlporten och orden:

”Korta äro livets raster  
och till slit är mänskan dömd.  
Glädjens skäl av alabaster  
– alltför hastigt blev den tömd.”

Vi låter Lennart Hellsing avsluta med egna ord från hans *ABC-bok*:

”Ett alfabet är en finurlig sak  
som börjar från början och slutar där bak.  
Det börjar med A  
och det slutar med Ö.  
Nu måste jag fara.  
Adjöken! Adjö!”

Lennart Hellsings *ABC-bok* med animering av Per Åhlin finns på Sveriges Radio, Öppet arkiv. [http://www.oppetarkiv.se/etikett/titel/Lennart\\_Hellsings\\_ABC/](http://www.oppetarkiv.se/etikett/titel/Lennart_Hellsings_ABC/)